

چراغ‌هایی فراراه حزب

(کنگره‌ها، کنفرانس‌ها و پلنوم‌ها)

فعالیت سیاسی حزب طراز نوین طبقه‌کارگر بر استفاده از خرد جمعی استوار است. کنگره‌ها، کنفرانس‌ها و پلنوم‌های حزب توده ایران که در طول چهل سال حیات حزب برگزار شده‌اند، از وفاداری حزب طبقه‌کارگر به اصل کار جمعی و خرد جمعی حکایت دارد.

حزب توده ایران در طول مبارزه راه‌بیس دشواری راپشت سرتهداهاست. سلطه سیاه امپریالیسم و استبداد مطلقه راه بر حیات عادی حزب بست و سی سال فعالیت پنهانی را بر آن تحمیل نمود. چندین دهه فعالیت مخفی موجب آن شد که کنگره‌ها و کنفرانس‌ها و پلنوم‌های حزبی طبق اساسنامه و در مواعید مقرر برگزار نشوند. تا قبل از اعلام "غیرقانونی" بودن حزب، دو کنگره برگزار شد که در حیات حزب و غلبه بر بغرنجی‌های مبارزه نقش مهمی ایفا نمود. از آن پس، از آنجهت که امکان برگزاری کنگره حزبی در جو مختنق حاکم، وجود نداشت، تصمیمات و مصوبات و رهنمودهای پلنوم‌های کمیته مرکزی، راهنمای عمل شد. این پلنوم‌ها در شرایط دشوار مبارزه علیه امپریالیسم و ارتجاع، با تحلیل شرایط ایران و جهان و موضعگیری درباره مهمترین مسائل سیاسی - اجتماعی کشور و طرح و حل مسائل سازمانی حزب فراراه اعضا، حزب و سایر پویندگان راه مبارزه چراغ افروخت.

در چهلمین سالروز حیات فخرآفرین حزب توده ایران که نقش روشنگری، سازماندهی و رزمندگی آن در دگرگونی‌های جامعه ما، برجسته و درخشان است، به اختصار درباره خطوط اصلی مصوبات و تصمیمات این جلسات مهم حزبی سخن می‌گوئیم:

نخستین کنفرانس ایالتی تهران

نخستین کنفرانس ایالتی تهران در تاریخ ۱۷ مهر ۱۳۲۱ در شرایط دشوار حکومت نظامی و مخفیانه تشکیل شد. حزب طی یکسال موجودیت خود توانسته بود شبکه سازمانی خود را در بخش مهمی از استان‌ها و شهرستان‌ها گسترش دهد و عده‌ای متجاوز از ده‌هزار نفر را در صفوف خود گردآورد. در چنین شرایطی حزب

نیازمند به خط مشی روشن در مبارزه علیه امپریالیسم و فاشیسم و ارتجاع و برنامه و اساسنامه بود.

در نخستین کنفرانس ایالتی تهران که بدین منظور تشکیل شد و در واقع کنفرانس سراسری بود، ۱۲۰ نماینده از سراسر کشور شرکت نمودند. . . که سه چهارم آن‌ها از تهران و بقیه از شهرستان‌ها بودند.

کنفرانس گزارش سازمانی، گزارش درباره برنامه و اساسنامه، خط مشی، تاکتیک حزب و گزارش مالی را مورد بررسی قرار داد و درباره آنها قطعنامه صادر کرد.

در برنامه حزب علاوه بر شعار حفظ استقلال و تمامیت ارضی ایران، تامین آزادی‌های دمکراتیک، لغو قوانین ضد آزادی، از جمله قانون سیاه سال ۱۳۱۰، انجام اصلاحات ارضی، تامین حقوق سیاسی زنان و به رسمیت شناختن اتحادیه‌های کارگری مطرح گردید. در این برنامه شعار "کارگران، دهقانان، روشنفکران، پیشه‌وران متحد شوید" بمثابة شعار بسیج‌کننده همه نیروها و شعار "علیه هرگونه استعمار کشور ایران مبارزه نمائید"، بمثابة نخستین فراخوان یک سازمان سیاسی علیه سلطه امپریالیسم جای برجسته‌ای داشت.

کنفرانس بمنظور پرورش ایدئولوژیک کادرها تشکیل شعبه خاصی بنام "شعبه تبلیغات" را در نظر گرفت و با تصویب اساسنامه موقت سازمان حزب رایی ریزی کرد. در کنفرانس ایالتی تهران، کمیته ایالتی تهران مرکب از ۱۵ نفر و کمیته تفتیش ایالتی انتخاب شدند. تصمیم گرفته شد کمیته ایالتی زمینه تشکیل کنگره حزبی را هرچه زودتر فراهم سازد.

نخستین کنگره حزب توده ایران

نخستین کنگره حزب در تاریخ ۱۰ مرداد سال ۱۳۲۳ با شرکت ۱۶۸ نماینده در کلوپ مرکزی حزب تشکیل شد.

درباره گزارش‌های سیاسی، سازمانی و مالی و تغییرات در برنامه و اساسنامه و کمیسیون تفتیش بحث بعمل آمد و به نقائص کار حزب، علل آن و طرق برطرف ساختن نارسائی‌ها توجه گردید.

کنگره یادآور شد که:

"حزب هنوز . . . وارد مرحله جدی تشکیلاتی خود نشده و دارای نواقصی است که از جمله علل این نواقص را می‌توان عدم سابقه احزاب در ایران دانست. کنگره از جمله نقائص کار حزب را فقدان کادر کافی رهبری‌کننده دانست و متذکر شد که:

"از لحاظ سیاسی حزب بزرگ و معروف و با نفوذ شده و حال آنکه تشکیلات حزب قادر به اداره نبود. بی‌تجربگی و نبودن کادر با اندازه کافی در آغاز تشکیل حزب از علل عمده این نواقص است."

کنگره به مسئله ضرورت ارتباط زنده با شهرستان‌ها، رعایت نظم در فعالیت سازمانی و انضباط دقیق حزبی و نیز تصفیه صفوف حزب از عناصر ناباب توجه جدی نمود. کنگره بر مسئله ضرورت فعالیت در میان دهقانان و تشکیل اتحادیه‌های دهقانی تاکید نمود. فعالیت گسترده برای جلب زنان، متحد ساختن آنان و نیز تلاش برای متحد ساختن جوانان و روشنفکران از جمله توصیه‌های اکید کنگره بود. کنگره فعالیت

چند ماهه گذشته فراکسیون حزب را در مجلس مورد تأیید قرارداد و برای فراکسیون در کار دفاع از منافع زحمتکشان، ترویج نظریات حزب و افشاء محافل ارتجاعی نقش ارزنده‌ای قائل شد.

پس از ۱۱ روز بحث و تبادل نظر درباره سیاست داخلی، سیاست خارجی، امور سازمانی و غیره کنگره با انتخاب ۱۱ تن از نمایندگان به عضویت کمیته مرکزی حزب، ۹ نفر به عضویت کمیسیون تفتیش و صدور اعلامیه به کار خود پایان داد. طبق اساسنامه جدید، کمیته مرکزی پنج نفر را از میان اعضاء خود بعنوان هیئت سیاسی انتخاب کرد.

کنگره اعلامیه‌ای درباره این گردهمایی تاریخی انتشار داد که در آن گفته میشد: "نمایندگان نخستین کنگره حزبی ایمان دارند که حزب توده ایران پیوسته پرچمدار مبارزه علیه ارتجاع و استعمار خواهد بود و از کمیته مرکزی آینده و کلیه دستگاه رهبری حزب منتظرند که با جدوجهد و فداکاری تمام در اجراء وظایف دشوار و مقدس خود بکوشند."

دومین کنفرانس ایالتی تهران

یکسال پس از تشکیل نخستین کنگره حزب، سازمان ایالتی تهران در تاریخ ۲۶ مرداد ۱۳۲۴، دومین کنفرانس خود را تشکیل داد. در کنفرانس ۱۹۲ نماینده شرکت داشتند. در گزارش کمیته ایالتی تهران گفته میشد که:

"اکنون که چهارسال از تشکیل حزب می‌گذرد، می‌توان بدون تظاهر گفت که بهترین و مبرزترین کارگران در صفوف مقدم ما جای دارند و پاکترین و دانشمندترین روشنفکران سرنوشت خود را با توده‌های زحمتکش ایران یکی کرده و قوا و استعداد های ذیقیمت خود را به اختیار سیر مرفقی و موفقیت حزب گذاشته‌اند."

کنفرانس سه روز بطول انجامید و پس از بحث‌های سالم و خلاق قطعنامه‌ای بتصویب رسید. در قطعنامه پایانی کنفرانس گفته میشد که:

"سازمان ایالتی تهران برای دفاع مشروع و عادلانه در برابر حملات آزادی‌کش ارتجاع، بمنظور تعطیل مشروطیت و سلب حقوق ملی باید کلیه مساعی خود را بکاربرد تا تشکیلات حزبی را عملاً و نظراً از هر حیث مجهز نماید. . . . کنفرانس ایالتی تهران توجه کمیته مرکزی را به نظر فوق جلب نموده و امیدوار است که تاکتیک عمومی حزب با آن توافق داده شود."

سومین کنفرانس ایالتی تهران

از تاریخ ۱۱ تا ۲۰ تیر ماه سال ۱۳۲۶ سومین کنفرانس ایالتی در کلوب مرکزی حزب برگزار گردید.

ارگان مرکزی حزب در تاریخ ۱۳۲۶/۴/۲۲ درباره نتایج کار کنفرانس نوشت: "در شرایط کنونی تشکیل این کنفرانس، مطالبی که در جلسات آن مطرح گردید و نتایجی که از آن مباحثات پر شور گرفته شد، تأثیری که در روح اعضاء خود باقی

گذاشت، همه‌وهمه دارای اهمیت شایانی است... رشد اعضاء در این کنفرانس شگفت‌انگیز بود... هیچ‌چیز سرسری نگذشت، هیچ‌چیز به تعارف برگزار نشد... کنفرانس به ملت ایران پیام فرستاد که مواظب و بیدار باشد، به نیروی خود اطمینان کند، چیزی جز قدرت ملی را درخور اعتماد نشمرد، رسوائی دشمنان رنگارنگ را ببیند و عدم قابلیت و انحطاط آنها را درک کند، مطمئن باشد که حزب توده‌ایران و مبارزین آن حتی یک از راه حق خود، که راه اوست... منحرف نخواهند شد.

کنفرانس به ملت ایران پیام فرستاد که به اغواء جهانخواران از راه بدر نرود و در دام امپریالیسم نیفتد، بکوشد تا در حفظ صلح، در تامین عدالت بین‌المللی نقش موثری بازی کند، به فرزندان ناخلف وطن مهلت ندهد تا آنها تاریخ و حیثیت ما، رفاه و آزادی مردم ما، صلح و امنیت خطه ما را به بهای ناچیز بفروشند و دست متعدی امپریالیسم را در کشور گشوده‌کنند".

کنفرانس گام‌های مثبتی در تجدید سازمان، رفع نقائص و بهبود فعالیت حزب برداشت.

دومین کنگره حزب توده ایران

دومین کنگره باشرکت ۱۱۸ عضو در تاریخ پنجم اردیبهشت سال ۱۳۲۷ در کلوپ مرکزی حزب گشایش یافت.

وظیفه مهم کنگره ارزیابی مواضع حزب در مورد حوادث مهم سیاسی و سازمانی در فاصله میان دو کنگره بود. در دستور کار کنگره مسائل زیر قرار گرفت:

(۱) گزارش عمومی هیئت اجرائیه درباره تحلیل اوضاع جهان و ایران، وضع عمومی حزب، فعالیت فراکسیون حزبی در دوره چهاردهم مجلس، موضع حزب درباره جنبش دمکراتیک آذربایجان، شرکت حزب در دولت قوام و ارزیابی فعالیت هیئت اجرائیه موقت.

(۲) تغییر اساسنامه حزب.

(۳) گزارش درباره انشعاب در حزب.

(۴) تصویب قطعنامه.

— در ارزیابی از فعالیت گذشته حزب، کنگره ضمن تأیید این فعالیت همراه با برخی انتقادات، به مبارزه علیه امپریالیسم و ارتجاع توجه ویژه میدول داشت.

— در قطعنامه مربوط به ارزیابی فعالیت فراکسیون حزبی در مجلس چهاردهم، کوشش‌های این فراکسیون در راه وحدت نیروهای دمکراتیک در داخل مجلس در مبارزه علیه ارتجاع مثبت ارزیابی شد و اعلام گردید که فراکسیون وظایف خود را با سربلندی انجام داده و از تریبون مجلس برای آگاهی و بیداری مردم بنحو شایسته‌ای استفاده کرده‌است.

— پشتیبانی حزب از خواست‌های مردم آذربایجان و اعتراض شدید حزب به اقدامات غیرقانونی دولت در آذر ۱۳۲۵ بجا و مورد ارزیابی گردید.

— کنگره در قطعنامه خود شرکت در کابینه قوام را بمنظور بسط نفوذ حزب بجا و نتایج آنرا مفید دانست و متذکر شد با آنکه کار وزیران حزبی خالی از نقص نبوده ولی به انجام وظایف محوله وفادار بوده‌اند.

در قطعنامه مربوط به انشعاب، ارزیابی هیئت اجرائیه موقت تأیید شد و انشعاب بمثابة خیانت تلقی گردید و تمام اقدامات سازمانی هیئت اجرائیه موقت در مورد انشعابیون مورد تأیید قرار گرفت.

کنگره به جوانب منفی کارها نیز توجه نمود و آنرا عبارت از ضعف کار سازمانی، فقدان برنامه مشخص کار و سستی انضباط دانست.

کنگره اساسنامه جدیدی تصویب نمود که طبق آن کمیته مرکزی حزب پلنوم‌هایی خواهد داشت که در آن اعضاء اصلی و مشاور کمیته مرکزی شرکت خواهند داشت. این پلنوم‌ها هر سه ماه یکبار تشکیل خواهد شد.

کنگره یک کمیته مرکزی ۹ نفره انتخاب کرد.

بلافاصله پس از پایان کنگره نخستین پلنوم کمیته مرکزی تشکیل شد که در این پلنوم هیئت اجرائیه دائمی مرکب از ۱۱ نفر انتخاب گردید و رهبری سیاسی و سازمانی حزب را در فاصله دو پلنوم برعهده گرفت.

پلنوم دوم کمیته مرکزی حزب توده ایران

دومین پلنوم در تاریخ ۲۸ خرداد ۱۳۲۷ با شرکت ۱۵ نفر اعضاء اصلی و ۱۳ نفر اعضاء مشاور تشکیل شد.

در این پلنوم پس از بحث درباره گزارش عمومی و تصویب آن، قطعنامه عمومی دومین مجمع کمیته مرکزی حزب به تصویب رسید.

پلنوم آئین‌نامه‌های داخلی شعب دستگاه رهبری را تصویب نمود و چارچوب برنامه کار حزب را در سه ماه آینده تعیین کرد.

سومین پلنوم کمیته مرکزی حزب توده ایران

در تاریخ ۲۲ مهر ۱۳۲۷ سومین پلنوم کمیته مرکزی حزب توده ایران تشکیل شد. پلنوم قطعنامه‌ای تصویب نمود که ضمن آن فعالیت هیئت اجرائیه را رضایتبخش ارزیابی کرد و توجه او را به دفاع از حقوق مردم و افشای نقشه‌های امپریالیسم جلب نمود. سومین پلنوم توجه کافی به کار در شهرستان‌ها، تشدید فعالیت تبلیغاتی و گسترش کار میان دهقانان را توصیه کرد.

پلنوم چهارم (پلنوم وسیع) کمیته مرکزی حزب توده ایران

چهارمین پلنوم (وسیع) کمیته مرکزی از تاریخ ۴ تا ۲۶ تیر سال ۱۳۳۶ برگزار شد. پلنوم وسیع با شرکت ۱۵ تن از اعضاء کمیته مرکزی منتخب کنگره دوم حزب با رای قطعی و ۵۹ تن از کادرهای حزبی با رای مشورتی تشکیل شد.

پلنوم وسیع چهارم سیاست رهبری حزب را در امر ملی کردن صنایع نفت و نسبت به دولت دکترا مصدق، اقدامات رهبری حزب را در قبال کودتای ۲۸ مرداد، و پس از آن، مسئله کشف و تلاشی سازمان نظامی و نیز دوسند منتشره پس از کودتای ۲۸ مرداد را مورد بررسی قرار داد و درباره هر یک از این مسائل قطعنامه‌ای تصویب نمود. پلنوم وسیع ماهیت اشتباهات حزب را چپ‌روی، سکتاریسم، حادثه جوئی و دنباله‌روی

تشخیص داد.

پلنوم وسیع در قطعنامه‌های مربوط به ماهیت اختلاف در رهبری و راه خروج از بحران، تحلیل جدی از اختلافات بدست داد و یک‌رشته توصیه‌هایی نمود و ارگان‌های رهبری آینده حزب را ایجاد کرد.

پلنوم توانست نخستین گام را در راه خروج از بحرانی که تمام فعالیت حزب را فلج کرده بود، بردارد و افق آینده را تادرجه زیادی روشن سازد.

پلنوم پنجم کمیته مرکزی حزب توده ایران

پلنوم پنجم کمیته مرکزی حزب توده ایران از ۷ تا ۱۴ اسفند ۱۳۳۶ برگزار شد. یکی از وظایف مهم پلنوم بررسی همه‌جانبه اسناد جلسه مشاوره (کنفرانس) احزاب کمونیستی و کارگری سال ۱۹۵۷ بود. پلنوم انطباق خلاق احکام و تصمیمات مندرج در اسناد مذکور را با شرایط مشخص ایران یکی از وظایف اساسی خود شمرد. پلنوم مسئله تعیین خط مشی استراتژیک و تاکتیکی حزب در مرحله کنونی و مسئله تعیین خط مشی حزب در امر تامین وحدت سازمانی و رهبری طبقه کارگر را در ایران مورد بررسی قرار داد و به نتایج مشخص رسید. پلنوم پنجم فعالیت هیئت اجرائیه را مورد ارزیابی قرار داد و با وجود انتقادات جدی که به این فعالیت وارد نمود، آن را در مجموع رضایت بخش دانست.

پلنوم به هیئت اجرائیه ماموریت داد تا برای اصلاح و تکمیل برنامه حزب طرحی تهیه نموده، به بحث عمومی بگذارد و پس از جمع بندی نتایج بحث متن نهائی را برای تصویب پلنوم ششم آماده کند. پلنوم اقدامات هیئت نمایندگی حزب توده ایران را در جلسه مشورتی با هیئت نمایندگی کمیته مرکزی فرقه دمکرات آذربایجان مورد تایید قرار داد و ادامه مذاکرات را، بمنظور یافتن وحدت رهبری و سازمانی حزب طبقه کارگر به هیئت اجرائیه توصیه نمود. پلنوم خط مشی اساسی سازمانی حزب را در این مرحله عبارت از تحکیم همکاری در هیئت اجرائیه، غلبه بر کلیه ناپیگیری‌های موجود در این همکاری و بسط این همکاری در مقیاس کمیته مرکزی و سراسر حزب دانست.

پلنوم هیئت اجرائیه را موظف نمود تا برای بر حذر داشتن اعضاء حزب از هرگونه گرایش بر راست یا چپ و بویژه بر راست که خطر آن اکنون بیشتر است دست به مبارزه ایدئولوژیک منظم و سنجیده بزند.

پلنوم ششم کمیته مرکزی حزب توده ایران

این پلنوم از ۲ تا ۲۶ شهریور ۱۳۳۸ تشکیل شد. پلنوم ششم از یک طرف طرق مشخص عملی ساختن وحدت رهبری و سازمانی حزب طبقه کارگر را در ایران تصویب نمود و مقرر داشت که این امر بزرگ در آینده نزدیک در کنفرانس وحدت بپایان رسد و از طرف دیگر پلنوم تحت شعار تامین وحدت در سراسر حزب جریان یافت و با تصویب مقررات تشکیل پلنوم وسیع مرحله قطعی خاتمه دادن به بقایای بحران درون حزب و رهبری را پیش‌بینی کرد.

پلنوم وضع حزبی دکتر کشاورز را مورد بررسی قرارداد و به علت نقض انضباط و مقررات حزبی و تمدد از قبول تصمیم پلنوم ششم او را از عضویت کمیته مرکزی اخراج نمود.

پلنوم هفتم (وسیع) کمیته مرکزی حزب توده ایران

پلنوم هفتم (وسیع) از ۳۰ تیر تا ۷ مرداد ۱۳۳۹ با شرکت ۷۷ نفر اعضا کمیته مرکزی و کادرهای حزبی و افراد منتخب واحدهای حزبی تشکیل شد. پلنوم قطعنامه‌هایی درباره جلسه احزاب برادر که در ژوئن ۱۹۶۰ در بخارست تشکیل شد، خط مشی سازمانی، تبلیغاتی و تعلیماتی حزب توده ایران و کار در سازمان‌های توده‌ای، مسئله وحدت رهبری و سازمانی حزب طبقه کارگر در ایران تصویب نمود. پلنوم همچنین درباره طرح برنامه و اساسنامه حزب توصیه‌ها و پیشنهادهایی ارائه داد. در پایان طبق تصمیم پلنوم ششم و تأیید پلنوم هفتم مراسم برگماری اعضاء اصلی و مشاور کمیته مرکزی بعمل آمد.

کنفرانس وحدت، پلنوم هشتم

کنفرانس وحدت حزب توده ایران و فرقه دمکرات آذربایجان و پلنوم هشتم کمیته مرکزی حزب توده ایران از ۱۰ تا ۱۱ مرداد ۱۳۳۹ برگزار شد. این کنفرانس و پلنوم طرح آئین‌نامه و برنامه حزب واحد را تصویب نمود، کمیته مرکزی حزب واحد را انتخاب کرد و طی قطعنامه‌ای وظایف تشکیلاتی و سیاسی حزب واحد طبقه کارگر - حزب توده ایران - را تعیین نمود. در اعلامیه‌ای که به این مناسبت انتشار یافت، پس از تحلیل اوضاع جهان و ایران گفته می‌شود: "کنفرانس با خرسندی کامل خاطر نشان می‌کند که مساعی کمیته‌های مرکزی حزب توده ایران و فرقه دمکرات آذربایجان در راه تأمین وحدت رهبری و سازمانی طبقه کارگر و تدارک اسناد این وحدت به موفقیت انجامید. این واقعه تاریخی تأثیری بزرگ در تحکیم وحدت و یکپارچگی حزب طراز نوین طبقه کارگر در ایران و رشد نهضت‌رهای بخش خلق‌های ایران خواهد داشت."

پلنوم نهم کمیته مرکزی حزب توده ایران

پلنوم نهم کمیته مرکزی حزب توده ایران از ۱۹ تا ۲۵ شهریور ۱۳۴۰ با حضور ۳۲ تن از اعضاء اصلی و مشاور تشکیل شد. پلنوم پس از استماع گزارش هیئت اجراییه قطعنامه‌هایی در مورد مهمترین مسائل تصویب نمود. در قطعنامه‌ای که درباره جلسه مشاوره احزاب برادر (نوامبر ۱۹۶۰) در مسکو تصویب شد، گفته می‌شود: "پلنوم بر آنست که جلسه نوامبر ۱۹۶۰ احزاب برادر حادثه برجسته‌ای در تاریخ جنبش جهانی انقلابی طبقه کارگر و اعلامیه این جلسه سند فوق‌العاده معتبر مارکسیسم - لنینیسم خلاق است." در قطعنامه‌ای که درباره وظایف مبرم سیاسی حزب بتصویب

رسید، می‌خوانیم که: "حزب ما باید مستمرا" در راه استقرار آزادی‌های سیاسی مصرح در قانون اساسی ایران و اعلامیه جهانی حقوق بشر بکوشد. نخستین قدم در این راه و شرط ضروری آن مبارزه برای برچیدن سازمان امنیت، خاتمه‌دادن به رژیم ترور و آزادی زندانیان سیاسی است." پلنوم توطئه‌سیاه ارتجاع ایران و امپریالیست‌ها را در مورد ایجاد منطقه مرگ در شمال ایران یک اقدام ضد بشری دانست و طی پیامی مردم را به مبارزه علیه آن دعوت کرد.

پلنوم دهم کمیته مرکزی حزب توده ایران

این پلنوم در ۲۹ فروردین ۱۳۴۱ برگزار شد. پلنوم پس از استماع گزارش هیئت دبیران درباره وضع تشکیلاتی، وحدت سازمانی و رهبری حزب طبقه کارگر ایران و بحران رهبری به نتایج زیرین رسید:

"... مکشوف شدن سازمان حزبی اصفهان و فعالیت جاسوسی حسین یزدی و همدستانش معایب عمیق کارما را در زمینه پنهانکاری روشن ساخت. بدون داشتن یک سازمان حزبی منظم که اصول پنهانکاری را بدرستی مراعات کند، فن پیکار با پلیس را بداند و بتواند در زیر آتش وی مقاومت مردم ایران را بسیج نماید، حزب نمی‌تواند نقش شایسته خود را ایفاء نماید. پلنوم بر آنست که باید در این جهت اساسی نقائص کار حزب و رهبری برطرف شود."

پلنوم وحدت سازمانی و رهبری حزب توده ایران و فرقه‌د مکررات آذربایجان را که در کنفرانس وحدت انجام گرفت حادثه بسیار مثبت در تاریخ نهضت کارگری ایران ارزیابی نمود، و تاکید کرد که پلنوم‌های کمیته مرکزی بکرات تأیید کرده‌اند که این وحدت برای آنکه کاملاً تحکیم شود و به وحدت ارگانیک مبدل شود باید در جهت تعمیق آن کوشش بعمل آید. با آنکه در زمینه تعمیق وحدت، اقداماتی شده ولی هنوز این پروسه در مراحل اولیه است. پلنوم، بوری موقت را برای حل مسئله رهبری موظف نمود و به آن ماموریت داد تا تدابیر و ابتکارات ضروری را برای ایجاد یک تحول در رهبری حزب توده ایران و جلب نیروهای فعال و کاردان بعمل آورده و نقشه کار را به پلنوم نوبتی آینده کمیته مرکزی بیاورد. پلنوم همچنین قطعنامه‌ای حاوی ۱۲ ماده درباره تصمیمات کنگره ۲۲ حزب کمونیست اتحاد شوروی تصویب نمود و خاطرنشان کرد که:

"این کنگره از جهت عظمت مسائلی که در آن مطرح گردید و اهمیت تصمیماتی که اتخاذ نمود به تمام معنی یک کنگره تاریخی بود... از مشخصات برجسته تاریخی کنگره بیست و دوم حزب کمونیست اتحاد شوروی آنست که در این کنگره برای نخستین بار در تاریخ جنبش کمونیستی و کارگری، برنامه مشخص ساختمان جامعه کمونیستی بتصویب رسیده است."

پلنوم یازدهم کمیته مرکزی حزب توده ایران

پلنوم یازدهم کمیته مرکزی حزب توده ایران در ۳۰ دی ماه ۱۳۴۳ تشکیل شد. در این پلنوم سه نکته در دستور کار قرار داشت: الف) موضع گیری حزب ما در مسائل

مورد اختلاف در جنبش جهانی کمونیستی و کارگری؛ ب) وضع سیاسی ایران و فعالیت بوروی موقت کمیته مرکزی در اجراء تصمیمات پلنوم دهم در مورد مسائل تشکیلاتی؛ ج) درباره مسئله رهبری.

قطعنامه مصوب پلنوم در مورد مسئله اول تصریح نمود که: " حزب ما در زمینه مسائل مربوط به استراتژی و تاکتیک جنبش جهانی کمونیستی و کارگری و مسائل مورد اختلاف در داخل این جنبش پیوسته موضع گیری مشخصی داشته است. حزب ما در تنظیم اسناد جلسات مشاوره سال‌های ۱۹۵۷ و ۱۹۶۰ شرکت داشته و این اسناد را امضاء کرده است و نیز آن احکام و نتایجی را که کنگره‌های ۲۰ و ۲۲ حزب کمونیست اتحاد شوروی تصویب نموده‌اند و برای سراسر جنبش کمونیستی دارای اهمیت اصولی است، بموقع خود تأیید کرده است. نمایندگان حزب مادر جوامع مختلف بین‌المللی و در مراحل گوناگون اختلاف در جنبش جهانی موضع حزب را بروشنی بیان داشته‌اند." پلنوم گزارش سیاسی بوروی موقت را استماع نمود و تزهائی را که درباره وضع کشور و وظائف ما، در توضیح ماهیت کودتا، عیار اصلاحات رژیم، شیوه‌های تازه عمل رژیم، وضع ایوزیسیون، مسئله جبهه واحد و هدف تاکتیکی و خواست‌های حزب و راه تحول در کشور، از طرف بوروی موقت تنظیم شده بود، مورد بررسی قرار داد و به رهبری آینده تصحیح و تکمیل تزه‌ها را توصیه نمود.

پلنوم، بوروی موقت را به بوروی دائم تبدیل نمود و مسئله چگونگی تحول رهبری را در دستور کار رهبری آینده قرار داد."

پلنوم دوازدهم کمیته مرکزی حزب توده ایران

این پلنوم در ۱۶ خرداد ماه ۱۳۴۷ گشایش یافت و کار خود را در ۲۳ همین ماه پایان داد.

پلنوم گزارش‌هایی تحت عنوان "مسئله وحدت در جنبش کمونیستی و کارگری و وظایف حزب مادر این زمینه"، "ارزیابی وضع کنونی جهان و ایران و فعالیت سازمانی و تبلیغاتی حزب ما" و نیز گزارشی تحت عنوان "درباره چگونگی تأمین تحول در رهبری حزب" استماع نمود و یک سلسله اسناد را بمثابة نتیجه‌گیری از بحث در اطراف گزارش‌ها تصویب کرد.

پلنوم اقدامات مختلف بوروی کمیته مرکزی را در زمینه تأمین وحدت و هم-پیوستگی در جنبش کمونیستی و کارگری جهان و مبارزه با روش و نظریات انحرافی، حادثه جویانه و تفرقه طلبانه در این جنبش را مورد تأیید قرار داد. پلنوم در جمع بندی عمومی خود یکبار دیگر ضرورت وحدت و هم پیوستگی احزاب کمونیست و کارگری را در مقیاس جهانی و اتخاذ روش و تاکتیک مشترک آنها را در قبال امپریالیسم و حفظ دوستی با کشورهای سوسیالیستی و احزاب برادر این کشورها را که در مرکز آنها اتحاد جماهیر شوروی و حزب کمونیست اتحاد شوروی قرار دارد، تأکید نمود.

قطعنامه پلنوم درباره گزارش عمومی حاوی بخش‌های مختلف: نظری به وضع جهان، درباره وضع کشور و وظائف حزب ما، فعالیت حزب در ایران، روابط بین‌المللی و کار در سازمان‌های توده‌ای بین‌المللی، فعالیت در کشورهای غربی، کار در مهاجرت و نیز فعالیت تبلیغاتی و ایدئولوژیک حزب بود.

پلنوم درباره مسئله تحول در رهبری به این نتیجه رسید که: حل اساسی

مسئله رهبری فقط از طریق تقویت سازمان حزبی در ایران و بتدریج ایجاد مرکز با اتوریته‌ای در داخل کشور میسر است و تا دورانی که چنین نتیجه‌ای حاصل نشده است، سازمان ما در مهاجرت وظیفه مهمی در کمک به تجدید سازمان حزب در کشور رهبری آن دارد. پلنوم هیئت اجرائیه را انتخاب نمود و یکی از اهم وظایف هیئت اجرائیه را کوشش برای تدارک کنگره یا کنفرانس کشوری با شرکت رفقای ایران، غرب و مهاجرت قرار داد. پلنوم به هیئت اجرائیه ماموریت داد که درباره جلب کادرهای شایسته به مقامات مسئولیت‌دار حزبی طرح‌ویژه‌ای به پلنوم آینده بیاورد. از میان اعضای هیئت اجرائیه هیئت دبیران انتخاب شد.

پلنوم طی پیامی به حزب زحمتکشان ویتنام، پشتیبانی کامل خود را از پیکار قهرمانانه مردم ویتنام علیه تجاوزگران آمریکائی و دست‌نشانندگان آنها اعلام داشت.

پلنوم سیزدهم کمیته مرکزی حزب توده ایران

این پلنوم از ۶ تا ۱۱ آذر ۱۳۴۸ برگزار بود. در برابر این پلنوم وظایف مهم تصویب اسناد کنفرانس بین‌المللی احزاب کمونیستی و کارگری، تدارک برگزاری صدمین سالگرد میلاد ولادیمیر ایلیچ لنین، تأیید سند "تحلیلی از وضع کشور و وظایف مبرم ما"، مصوب هیئت اجرائیه کمیته مرکزی، بررسی گزارش سازمانی هیئت اجرائیه و شعب کمیته مرکزی و دادن رهنمودهای مشخص تشکیلاتی قرار داشت.

در مورد نخستین بند دستور جلسه پلنوم، قطعنامه‌ای به تصویب رسید که در آن گفته میشد: "جلسه تاریخی مشاوره ۷۵ حزب کمونیستی و کارگری جهان که از پنجم تا هفدهم ژوئن سال ۱۹۶۹ پس از تدارک طولانی و مراعات روح مشورت جمعی و دموکراتیک کامل در مسکو تشکیل شد، بدون تردید حادثه برجسته‌ای در تاریخ جنبش جهانی کارگری و کمونیستی و کامیابی بزرگ این جنبش و مرحله مهمی در راه وحدت و همپیوستگی جنبش کارگری و کمونیستی جهانی بر پایه مارکسیسم - لنینیسم و انترناسیونالیسم پرولتری است."

پلنوم درباره گزارش هیئت اجرائیه کمیته مرکزی حزب توده ایران درباره صدمین سال تولد لنین قطعنامه‌ای تصویب کرد که اقدامات مشخص سازمانی و ایدئولوژیک را که برای برگزاری سالگرد لنین در شرایط مشخص و در چارچوب امکانات موجود برای حزب ما میسر است و در گزارش ذکر شده تأیید و اجرای آنرا به رهبری توصیه کرد. پلنوم همچنین توصیه نمود که به این مناسبت پیامی خاص خطاب به مردم ایران انتشار یابد و آنها را به برگزاری شایسته این سالگرد بزرگ دعوت کند.

پلنوم سند "تحلیلی از وضع کشور و وظایف مبرم ما"، را پس از بحث مشبعی درباره آن مورد تصویب قرار داد.

پلنوم پس از استماع گزارش فعالیت هیئت اجرائیه و شعب کمیته مرکزی طی قطعنامه جداگانه‌ای، یک سلسله ارزیابی‌ها و توصیه‌های مشخص خود را درباره کار سازمانی حزب ابراز داشت و تنظیم سند تحلیلی جامعی را درباره وضع سازمان‌های حزب، در مجموع خودبه هیئت اجرائیه توصیه نمود.

پلنوم متذکر شد که هیئت اجرائیه وظایف محوله از جانب پلنوم گذشته را در چارچوب امکانات خود انجام داده است. پلنوم هیئت اجرائیه منتخب پلنوم دوازدهم را با همان ترکیب تا پلنوم آینده تأیید نمود.

پلنوم چهاردهم کمیته مرکزی حزب توده ایران

پلنوم چهاردهم کمیته مرکزی حزب توده ایران در دی ماه ۱۳۴۹ برگزار شد. دستور کار پلنوم عبارت بود از: ۱- بررسی و تصویب سند تحلیلی وضع سازمانی حزب؛ ۲- بررسی گزارش سیاسی هیئت اجرائیه و تعیین وظایف مبرم حزب در این زمینه و ۳- انتخاب هیئت اجرائیه و دبیران حزب.

پلنوم بر اساس سند تحلیل سازمانی و گزارش کمیسیون واریسی منتخب پلنوم سیزدهم و گزارش هیئت اجرائیه به این نتیجه رسید که از مدت‌های پیش قرائن و شواهد عدیده و اطلاعات مکفی درباره رخنه عمال ساواک در بخشی از سازمان‌های مادر ایران وجود داشته، ولی رفیق رادمنش بعنوان مسئول کار سازمانی مادر ایران، کار سازمانی را بر پایه افراد مورد سوءظن ادامه داده است. فاکت‌ها حاکی است، فردی که کنترل خود را عملاً بر واحدهای حزب ما در ایران مستقر نموده بود، نه تنها دستورهای مکرر رهبری را درباره رعایت اکید اصل عدم تمرکز سازمانی رعایت نکرد، بلکه در پروو کاسیون بزرگی که از جانب سازمان امنیت برای بدنام ساختن حزب ما و کشاندن آن به اقدامات ماجراجویانه طرح شده شرکت جسته است. پلنوم با توجه ب موارد متعدد نقض اصول کار جمعی و تشکیلاتی، مجازاتی را که از طرف اجلاس هیئت اجرائیه در دوران بین دو پلنوم ۱۳ و ۱۴ در مورد رفیق رادمنش معین شده، یعنی سلب مسئولیت از او بمتابۀ دبیر اول حزب و مسئول شعبه ایران را تأیید کرد. پلنوم علت اساسی پیدایش وضع را ضعف رهبری جمعی پس از پلنوم دهم دانست. پلنوم ضرورت ایجاد تحول اساسی و جدی در رهبری حزب را متذکر شد و یادآور گردید که بدون حل مسئله تحول در رهبری حزب که کماکان مسئله مرکزی و گرهی است و بدون ایجاد یک رهبری فعال نمی‌توان مسائل دیگر را حل کرد. کمیته مرکزی موجود باید با اصولیت و از خود گذشتگی و جسارت این وظیفه خطیر را انجام دهد.

در مورد نکته دوم دستور جلسه، یعنی گزارش سیاسی، پلنوم خطوط عمده آنرا مورد تأیید قرارداد، ولی متذکر شد که گزارش باید به بحث و شور گذاشته شود و پس از نتیجه‌گیری از بحث‌ها و اظهار نظرها سند بطور نهائی تنظیم شود و بعنوان سند کمیته مرکزی نشر یابد.

پلنوم تنظیم یک سیاست صحیح مبرا از چپ‌روی و سکتاریسم و ماجراجویی از سوئی و راست‌روی و تسلیم‌طلبی از سوی دیگر را وظیفه مبرم و درجه اول حزب دانست. پلنوم هیئت اجرائیه‌ای مرکب از ۷ عضو اصلی و ۲ عضو مشاور انتخاب نمود و رفیق ایرج اسکندری را بعنوان دبیر اول و رفیق کامبخش را به عنوان دبیر دوم حزب انتخاب کرد.

پانزدهمین پلنوم کمیته مرکزی حزب توده ایران

پلنوم پانزدهم کمیته مرکزی حزب توده ایران در تیر ماه سال ۱۳۵۴ برگزار شد. علاوه بر تصویب نهائی برنامه و اساسنامه جدید حزب که طرح آن از مدت‌ها پیش در میان ارگان‌ها، اعضاء و هواداران حزب توده ایران وسیعاً مورد بحث و مشورت قرار گرفته بود، پلنوم پانزدهم وظایف زیرین را در برابر خویش گذارد:

- ۱- بررسی تحولات اوضاع اقتصادی، اجتماعی و سیاسی ایران در فاصله میان دو پلنوم کمیته مرکزی و تعیین خط مشی و وظایف فوری سیاسی حزب؛
 - ۲- رسیدگی به فعالیت هیئت اجرائیه در فاصله میان دو پلنوم بویژه در مورد امور سازمانی در ایران و اتخاذ تصمیمات لازم برای پیشرفت فعالیت آینده حزب؛
 - ۳- اتخاذ تصمیماتی در جهت تقویت رهبری.
- پلنوم پانزدهم کمیته مرکزی حزب توده ایران با تأیید گزارش سیاسی هیئت اجرائیه، گام مهم دیگری در راه روشن ساختن هرچه بیشتر مواضع سیاسی و خط مشی و وظایف مبرم حزب توده ایران برداشت. موضع گیری سیاسی حزب را در یک رشته مسائل عمده بین المللی و داخلی روشن کرد و نتایجی را که از این تحلیل برای فعالیت آینده حزب مانا می شود مشخص ساخت.
- پس از تصویب گزارش سیاسی، پلنوم به بررسی گزارش دیگر هیئت اجرائیه درباره فعالیت این هیئت در فاصله میان دو پلنوم کمیته مرکزی پرداخت و پس از بحث همه جانبه در مورد آن و بخش عمده اش که مربوط به فعالیت سازمانی بود، آنرا مثبت ارزیابی نمود و باتفاق آرا تأیید کرد.
- پلنوم به تصویب یک سلسله اسناد دیگر اقدام نمود که از جمله:
- پیام به زندانیان سیاسی ایران؛
 - پیام به همه نیروها، احزاب و سازمان های دمکراتیک جهان درباره فشارها و تضيیفات رژیم شاه منقور و مخلوع و دفاع از زندانیان سیاسی ایران؛
 - قطعنامه درباره فعالیت و نقش زنان بمناسبت سال جهانی زن؛
 - قطعنامه درباره ضرورت تشکیل کنفرانس احزاب کمونیستی و کارگری؛
 - قطعنامه درباره پیروزی تاریخی خلق قهرمان ویتنام؛
 - قطعنامه درباره پیروزی خلق کامپوچیا؛
 - قطعنامه در دفاع از جنبش آزادیبخش خلق عمان؛
 - جانبداری از مبارزه خلق های عرب علیه امپریالیسم و صهیونیسم؛
 - پشتیبانی از مبارزه متحد جنبش خلق و نیروهای مسلح در پرتغال؛
 - اعتراض به فجایع رژیم فاشیستی در شیلی.

پلنوم شانزدهم کمیته مرکزی حزب توده ایران

شانزدهمین پلنوم پس از پیروزی انقلاب پرشکوه ۲۲ بهمن، در اسفند ۱۳۵۷ تشکیل شد.

عمده ترین مسائلی که در دستور کار پلنوم قرار داشت، عبارت بود از:

- ۱- گزارش هیئت اجرائیه کمیته مرکزی درباره تحلیل اوضاع جهان و ایران، فعالیت حزب در فاصله دو پلنوم و وظایف حزب در مرحله کنونی؛
 - ۲- پیشنهاد های پلنوم به نیروهای ملی و مترقی درباره تحول بنیادی جامعه و ضرورت ایجاد جبهه متحد خلق؛
 - ۳- اتخاذ تصمیماتی در جهت تکمیل رهبری حزب.
- پلنوم با تأیید گزارش هیئت اجرائیه گام مهمی در راه روشن ساختن مواضع سیاسی و خط مشی و وظایف مبرم حزب در شرایط بغرنج حیات اجتماعی و سیاسی ایران برداشت. در گزارش مصوب پلنوم خصلت ملی و دمکراتیک انقلاب ایران و علل بروز

و اثرات عمیق این انقلاب در جامعه و نتایجی که از این بررسی برای فعالیت آینده حزب ناشی میشود تشریح گردید.

پلنوم شانزدهم کمیته مرکزی حزب توده ایران برای ایجاد تحول بنیادی در جامعه ایران و بمنظور ایجاد جبهه متحد خلق، پیشنهادهای مشخص ارائه نمود. در پیشنهاد پلنوم برای تشکیل جبهه متحد خلق، گفته می شود که:

"با سرنگونی رژیم فاسد سلطنتی و اعلام دولت موقت انقلابی، نخستین مرحله انقلاب ملی و دمکراتیک ایران به پیروزی عظیم تاریخی دست یافت. . . . حزب توده ایران همه مبارزان راه خلق را فرامیخواند که هر چه زودتر بر اساس برنامه مشترکی که خواست دهمامیلیون زحمتکش و میانه حالان جامعه ایران را در برمی گیرد، توافق کنند و این برنامه را پایه عمل مشترک و متحد خود در مبارزات آینده خویش برای تدوین قانون اساسی جدید، انتخاب مجلس موسسان، تصویب قانون اساسی و انتخاب مجلس ملی و دولت ملی قرار دهند.

. . . پلنوم شانزدهم کمیته مرکزی بر آنست که این برنامه می تواند همه نیروهای مدافع انقلاب ملی و دمکراتیک خلق قهرمان ایران را - از مبارزان پیگیر راه آیت اله خمینی گرفته تا حزب توده ایران و سایر نیروهای انقلابی - در یک جبهه متحد گرد آورد.

شانزدهمین پلنوم کمیته مرکزی از آن نظر که بخشی از برنامه حزب در نتیجه انقلاب بزرگ خلق های ما تحقق پذیرفته، به هیئت اجرائیه کمیته مرکزی ماموریت داد که نوسازی ضرور را در متن برنامه تدارک ببیند و تغییرات لازم را در اساسنامه وارد کند. پلنوم شانزدهم کمیته مرکزی طی قطعنامه ویژه ای تصمیمات اجلاس سه ۲۳ دی ماه ۱۳۵۷ هیئت اجرائیه را درباره تغییر و ترکیب هیئت دبیران و هیئت اجرائیه و از جمله انتخاب رفیق کیانوری را بسمت دبیر اول کمیته مرکزی مورد تایید قرارداد.

هفدهمین پلنوم (وسیع) کمیته مرکزی حزب توده ایران

در فروردین ماه ۱۳۶۰ هفدهمین پلنوم (وسیع) کمیته مرکزی حزب توده ایران، با حضور اعضاء اصلی و مشاور و گروهی از مسئولان و کادرهای حزبی تشکیل شد. پلنوم، طبق دستور کار خود، وظایف زیرین را به انجام رسانید:

(۱) گزارش هیئت سیاسی کمیته مرکزی درباره فعالیت حزب، در فاصله بین پلنوم شانزدهم و پلنوم هفدهم، توسط رفیق نورالدین کیانوری، دبیر اول کمیته مرکزی حزب توده ایران به اطلاع پلنوم رسید.

پلنوم گزارش هیئت سیاسی را مورد بحث و بررسی قرارداد و پس از تذکراتی به اتفاق آراء تصویب کرد.

(۲) طرح برنامه حزب توده ایران در مرحله کنونی انقلاب ایران، از جانب هیئت سیاسی کمیته مرکزی به پلنوم ارائه شد.

پلنوم طرح برنامه حزب را مورد بحث و بررسی قرارداد و پس از اصلاحاتی به اتفاق آراء تصویب کرد.

(۳) پیشنهاد چند اصلاح در اساسنامه حزب از جانب هیئت سیاسی به پلنوم

ارائه شد.

- پلنوم به اتفاق آراء پیشنهادهای اصلاحی در اساسنامه حزب را تصویب کرد.
- (۴) پلنوم پیامی را خطاب به رفقا، هواداران و دوستان حزب به اتفاق آراء تصویب کرد.
- (۵) پلنوم پیامی را خطاب به نیروها، سازمان‌ها و نهادهای انقلابی به اتفاق آراء تصویب کرد.
- (۶) پلنوم اعضاء اصلی و مشاور خود را به اتفاق آراء تکمیل کرد و اعضاء هیئت سیاسی، هیئت دبیران کمیته مرکزی را به اتفاق آراء انتخاب نمود.
- (۷) پلنوم، رفیق نورالدین کیانوری را، به اتفاق آراء، به مقام دبیر اول کمیته مرکزی حزب توده ایران انتخاب کرد.
- (۸) با قطعنامه عمومی درباره کار پلنوم، که به اتفاق آراء به تصویب رسید، هفدهمین پلنوم (وسیع) کمیته مرکزی حزب توده ایران پایان یافت.
- هفدهمین پلنوم (وسیع) کمیته مرکزی حزب توده ایران، که در لحظات سرنوشت‌سازی در تاریخ انقلاب و میهن ما تشکیل شد، نه فقط با تصویب اسناد مهمی که راه‌گشای فعالیت آتی حزب است، بلکه بویژه با نشان دادن وحدت بی‌سابقه ایدئولوژیک، سیاسی و سازمانی در رهبری و در سراسر حزب، دارای اهمیت تاریخی است. بدون تردید، تشکیل پلنوم (وسیع) کمیته مرکزی فصل نوینی را در تاریخ حزب ما در پیکار به‌خاطر آومان والای طبقه کارگر و در راه استقلال، آزادی و ترقی میهن ما گشوده‌است. مصوبات هفدهمین پلنوم (وسیع) کمیته مرکزی می‌تواند و باید تمام نیروی حزب ما را برای تثبیت، تحکیم و گسترش دستاوردهای انقلاب ضد-امپریالیستی و مردمی ایران بسیج کند.